

**Коханівська гімназія
Яворівської міської ради
Львівської області**

НАКАЗ

02.09.2024

№ 74

***Про порядок дій персоналу при зіткненні
з випадками булінгу (цькування)
в Коханівській гімназії***

Відповідно до Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про місцеві державні адміністрації», статті 11 Закону України «Про запобігання і протидію домашньому насильству», Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання і протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статті, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658, Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення, затвердженого спільним наказом Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 19.08.2014 № 564/836/945/577, Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників з іншими органами та службами, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 02.10.2018 №1047, Листа МОН України від 25.03.2022 №1/3663-22 «Щодо запобігання торгівлі людьми в умовах воєнної агресії», Листа МОН від 30.05.2022 №5735-22 «Про запобігання та протидію домашньому насильству в умовах воєнного стану в Україні», Листа МОН України від 04.04.2022 №1/3872-22 «Про методичні рекомендації «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій», Листа МОН від 18.04.2023 № 1/5449-23 "Щодо проведення в закладах освіти правопросвітницьких заходів до Міжнародного дня протидії булінгу (День боротьби з цькуванням)"

НАКАЗУЮ:

1. Адміністрації закладу:

1.1. Створити комісію з розгляду випадків булінгу (цькування) у школі.

Голова комісії – О.Паньо, директор школи.

Члени комісії - О. Бакулінська, практичний психолог;

О. Іванушко, заступник директора з НВР;

М. Кучерак, педагог-організатор;

Р. Маковецька, соціальний педагог;

О. Маковецька, голова батьківського комітету школи;
Один з батьків жертви булінгу.

1.2. Посилити профілактичну роботу з попередження насильства щодо дітей у закладі освіти, зокрема, таких його проявів, як булінг, мобінг, кібербулінг.

2. Педагогу-організатору, соціальному педагогу, практичному психологу, класним керівникам:

2.1. Провести ґрунтовний аналіз якості профілактичної роботи закладу з попередження насилля, булінгу, мобінгу за допомогою наступних методів: аналіз проведеної роботи; спостереження за міжособистісною поведінкою учнів; опитування (анкетування) всіх учасників освітнього процесу; психологічної діагностики мікроклімату, згуртованості класних колективів та емоційних станів (стану благополуччя) учнів; соціальне дослідження наявності референтних груп та відторгнених у класних колективах; визначення рівнів тривоги та депресії в учнів.

2.2. Розробити і затвердити План заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) у 2024/2025 н.р. (Додаток 1)

3. Практичному психологу:

3.1. Скласти Порядок реагування на доведені випадки булінгу (цькування) в Коханівській гімназії та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування). (Додаток 2).

3.2. Скласти Порядок подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькування) у Коханівській гімназії.

3.3. Створити умови для упровадження відновних практик (медіації, «коло примирення») серед однолітків шляхом створення шкільної Служби порозуміння.

3.4. Провести анкетування учнів 5-9 класів за анкетною «Булінг, або шкільне цькування».

4. Контроль за виконанням даного наказу залишаю за собою.

Директор

Оксана ПАНЬО

З наказом ознайомлені:

_____ Оксана ІВАНУШКО

_____ Оксана БАКУЛІНСЬКА

_____ Ольга МАКОВЕЦЬКА

_____ Руслана МАКОВЕЦЬКА

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор

Оксана ПАНЬО

**План заходів, спрямованих на запобігання
та протидію булінгу (цькуванню) у Коханівській гімназії на 2024/2025 н.р.**

№	Заходи	Терміни виконання	Відповідальний
Нормативно-правове та інформаційне забезпечення попередження насильства та булінгу (цькування)			
1	Підготовка наказу «Про запобігання булінгу (цькування) у закладі освіти»	До 02.09	О.Паньо
2	Підготовка наказу «Про порядок дій персоналу при зіткненні з випадками булінгу (цькування) в закладі освіти»	До 14.10	О.Паньо, О.Іванушко, О. Бакулінська Р.Маковецька М.Кучерак
3	Наради з питань профілактики булінгу (цькування): з педагогічними працівниками; з технічним персоналом.	Вересень	О. Бакулінська Р.Маковецька
4	Обговорення та прийняття правил поведінки в класах, оформлення правил у вигляді наочного стенду	Вересень	Класні керівники
5	Організація механізмів звернення та встановлення інформаційних скриньок для повідомлень про випадки булінгу (цькування)	Вересень	О. Бакулінська Р.Маковецька класні керівники
6	Створення розділу про профілактику булінгу (цькування) і розміщення нормативних документів на сайті закладу освіти	Вересень	О. Бакулінська, Р.Маковецька, В.Наконечний
7	Підготовка брошури з нормативними документами з профілактики булінга (цькування) в освітньому середовищі для педагогів	Жовтень	О. Бакулінська Р.Маковецька
8	Підготовка методичних рекомендацій для педагогів з розпізнавання ознак насильства різних видів щодо дітей	Жовтень	О. Бакулінська Р.Маковецька
9	Оформлення тематичного стенду	Жовтень	О. Бакулінська

10	Перевірка інформаційної доступності правил поведінки та нормативних документів з профілактики булінгу (цькування)	Листопад	О.Паньо
11	Виступ на загальношкільних батьківських зборах з профілактики булінгу (цькування) в учнівському колективі	Грудень	О. Бакулінська Р.Маковецька,
Робота з працівниками школи			
13	Проведення навчальних нарад для вчителів щодо запобігання булінгу (цькування) та заходів реагування	Осінні канікули	Голови МК
14	Інструктивні наради з питань профілактики булінгу (цькування) з педагогічними працівниками та технічним персоналом	Листопад	О. Бакулінська Р.Маковецька,
15	Тренінг для вчителів щодо запобігання булінгу (цькування) у закладі освіти	Зимові канікули	О. Бакулінська Р.Маковецька,
16	Співбесіда з класними керівниками за результатами діагностики класного колективу	За результатами кожної чверті	О. Бакулінська
17	Консультації класних керівників адміністрацією закладу з проблемних ситуацій	Впродовж навчального року	О.Іванушко
Робота з учнями			
18	Проведення тренінгів для учнів з розвитку навичок спілкування та мирного вирішення конфліктів	Впродовж року	О. Бакулінська Р.Маковецька, класні керівники
19	Проведення ранкових зустрічей («Ранкових коло») з метою формування навичок дружних стосунків у класному колективі	Впродовж року	Класні керівники
	Тиждень протидії булінгу	Вересень	О. Бакулінська Р.Маковецька
20	Імітаційна гра для молодших школярів (1-4-й класи) «Якщо тебе ображають»	Жовтень	Класні керівники,
21	Тиждень толерантності	Листопад	О. Бакулінська Р.Маковецька класні керівники

22	Імітаційна гра для учнів 4-х класів «Розкажи про насильство»	Грудень	Класні керівники
23	Інформаційна акція «16 днів проти насильства»	Листопад - Грудень	О. Бакулінська Р.Маковецька
24	Флешмоб «Зупинимо булінг разом!»	Грудень	О. Бакулінська Р.Маковецька
25	Години спілкування «Булінг: міфи та реальність», «Не допускай насилля над ближнім», «Допоможи другу» тощо	Січень	О. Бакулінська Р.Маковецька класні керівники
26	Уроки відвертого спілкування «Змінюй в собі негативне ставлення до інших», «Як подолати булінг»	Лютий	О. Бакулінська Р.Маковецька класні керівники
27	Конкурс плакатів проти насильства «StopBulling»	Лютий	О. Бакулінська Р.Маковецька
28	Заняття з елементами тренінгу «Спілкування з однолітками», «Як протистояти тиску однолітків», «Профілактика булінгу в учнівському середовищі», «Вчимося безпечної поведінки в мережі Інтернет».	Березень	О. Бакулінська Р.Маковецька класні керівники
29	Виставка малюнків «Ми різні, але рівні»	Квітень	О. Бакулінська Р.Маковецька
30	Бесіди учнів щодо протидії булінгу з представниками поліції, соціальної служби тощо	Впродовж року	О. Бакулінська Р.Маковецька
31	Бібліотечні уроки на базі бібліотеки, виставки літератури, бесіди «Ми – проти булінгу»	Впродовж року	І.Байдала
Робота з батьками			
32	Тематичні батьківські збори «Протидія булінгу в учнівському середовищі»	Жовтень	Адміністрація школи, класні керівники
33	Підготовка пам'ятки для батьків про порядок реагування та способи повідомлення про випадки булінгу (цькування) щодо дітей, заходи	Жовтень	О. Бакулінська Р.Маковецька

	захисту та надання допомоги дітям		
34	Тематичні батьківські збори в класах «Безпечна поведінка дітей в мережі Інтернет», «Булінг та кібербулінг»	Впродовж року	Класні керівники
35	Проведення консультацій з питань взаємин батьків з дітьми	Впродовж року	О. Бакулінська Р.Маковецька голови МК класні керівники
36	Консультавання батьків щодо захисту прав та інтересів дітей	1 раз на місяць	О. Бакулінська Р.Маковецька класні керівники
Моніторинг освітнього середовища закладу освіти			
37	Самооцінка закладу освіти за показниками безпеки, комфортності, інклюзивності	2 рази на рік	Адміністрація школи колектив закладу
38	Анонімне анкетування учнів 5-х, 6-х класів про випадки булінгу (цькування) у школі	Грудень	Адміністрація школи О. Бакулінська Р.Маковецька
39	Анкетування батьків про безпеку в закладі освіти	Грудень	Адміністрація школи класні керівники О. Бакулінська Р.Маковецька
40	Діагностика стосунків у закладі освіти. Анкетування учнів та вчителів.	Лютий	Адміністрація школи О. Бакулінська Р.Маковецька
41	Аналіз інформації за протоколами комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) в закладі освіти	Щомісяця	О. Бакулінська Р.Маковецька
42	Підготовка звіту про виконання плану заходів із запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти	Травень-червень	О. Бакулінська Р.Маковецька

ПОРЯДОК
реагування на доведені випадки булінгу (цькування)
в Коханівській гімназії та відповідальність осіб,
причетних до булінгу (цькування)

I. Загальні положення

1. Цим документом визначається порядок реагування на випадки булінгу (цькування) в закладі освіти суб'єктами реагування, в тому числі при наявності підозри про вчинення булінгу (цькування) стосовно малолітньої або неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу.

2. У цьому Порядку терміни вживаються у таких значеннях: конфлікт - це зіткнення протилежно спрямованих, несумісних одна з одною потреб, інтересів, соціальних установок, планів тощо у свідомості окремої особи, яке виникає в міжособистісних взаємодіях окремих осіб чи груп; баланс (рівність) сил – здатність кожної зі сторін конфлікту впливати на процес конфлікту, відносна рівність фізичних сил, соціально-психологічної адаптованості, комунікаційних навичок, соціального статусу, стану здоров'я, ментального розвитку; відсутність умислу заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страху, тривоги, підпорядкування своїм інтересам та/або спричинення соціальної ізоляції; розкаяння сторін конфлікту; зусилля сторін конфлікту спрямовані на вирішення конфлікту. булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого; типовими ознаками булінгу (цькування) є: систематичність (повторюваність) діяння – вчинення різних формах насильства (фізичного, економічного, психологічного, сексуального, в тому числі за допомогою засобів електронної комунікації), двічі і більше разів стосовно однієї і тієї ж особи; наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності); умисні дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страху, тривоги, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого; дисбаланс (нерівність) сил – різниця у фізичному розвитку кривдника та потерпілого, рівні соціально-психологічної адаптованості, комунікаційних навичок, соціальному статусі, стані здоров'я (наявність інвалідності чи особливих освітніх потреб), ментальному розвитку тощо; сторони булінгу (цькування) – це безпосередні учасники випадку – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності); однією зі сторін випадку булінгу (цькування) обов'язково є малолітня чи неповнолітня особа; кривдник (булер) – учасник освітнього

процесу, в тому числі малолітня чи неповнолітня особа, котра вчиняє булінг (цькування) по відношенню до іншого учасника освітнього процесу; потерпілий (жертва булінгу) – учасник освітнього процесу, в тому числі малолітня чи неповнолітня особа, стосовно якої було вчинено булінг (цькування), в результаті чого безпосередньо заподіяно фізичну, психологічну, матеріальну шкоду, приниження, страх, тривогу, підпорядкування інтересам кривдника та/або спричинення соціальної ізоляції; спостерігачі – безпосередні свідки та/або очевидці випадку булінгу (цькування); наслідок булінгу (цькування) – фізична, психологічна, матеріальна шкода, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника та/або соціальна ізоляція потерпілого; учасники булінгу (цькування) – сторони булінгу (цькування), інші заінтересовані особи у запобіганні та протидії булінгу (цькування) в закладі освіти, фізичне насильство – форма насильства, в тому числі при вчиненні булінгу (цькування), що включає штовхання, зачіпання, підніжки, бійки, стусани, ляпаси, удари та інші дії, які завдають біль і тілесні ушкодження тощо; психологічне насильство – форма насильства, в тому числі при вчиненні булінгу (цькування), що включає образи, поширення неправдивих чуток, ізоляція, ігнорування, бойкот, відмова від спілкування, погрози, маніпуляції, шантаж тощо; економічне насильство – форма насильства, в тому числі при вчиненні булінгу (цькування), що включає дрібні крадіжки, пошкодження або знищення особистих речей, вимагання грошей, їжі тощо; сексуальне насильство – форма насильства, в тому числі при вчиненні булінгу (цькування), що включає образливі жести, висловлювання, прізвиська, жарти, погрози, поширення чуток, обмацування сексуального (інтимного) характеру та/або змісту, сексуальні домагання тощо; кібербулінг – булінг (цькування), який вчиняється із застосуванням засобів електронних комунікацій (фото, відео і аудіо фіксація). Інші терміни вживаються у значенні, наведеному в законах України «Про освіту», «Про соціальні послуги», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

3. Проявами булінгу (цькування) в закладі освіти, які є підставою для обґрунтованої підозри та реагування, є:

1) психологічні: замкнутість, тривожність, страх або навпаки, демонстрація повної відсутності страху, ризикована, зухвала поведінка; невірні поведінка; агресивність, напади люті, схильність до руйнації, нищення, насильства; різка зміна звичної для дитини поведінки на контрастну; уповільнене мислення, знижена здатність до навчання; відлюдкуватість, уникнення однолітків, бажання спілкуватись із значно молодшими дітьми; ізоляція, виключення з групи, небажання інших учасників освітнього процесу спілкуватися; занижена самооцінка, наявність почуття провини; поява швидкої втомлюваності, заниженої спроможності до концентрації уваги; передбачені спеціальними законами та залучені до освітнього процесу у порядку, що встановлюється закладом освіти; демонстрація страху перед появою інших учасників освітнього процесу; схильність до прогулювання навчання; відмова йти до закладу освіти з посиленням на погане самопочуття; депресивні розлади; аутоагресія (самопошкодження); суїцидальні нахили та думки; інші прояви.

2) фізичні: явні фізичні пошкодження; ознаки поганого самопочуття (нудота, головний біль, кволість тощо); скарги дитини на біль та/або погане самопочуття; намагання приховати травми та обставини їх отримання; наявність фото, відео та аудіо матеріалів фізичних знущань; інші прояви.

3) економічні: наявні пошкодження або зникнення майна та/або особистих речей; скарги на пошкодження чи зникнення особистих речей; скарги на вимагання особистих речей, їжі, грошей; інші прояви.

4) сексуальні: скарги на образливі жести, висловлювання, прізвиська, жарти, погрози, поширення чуток, обмацування сексуального (інтимного) характеру та/або змісту; наявність фото, відео та аудіо матеріалів сексуального (інтимного) характеру та/або змісту; приховування статевих ознак через сором'язливість шляхом нашарування великої кількості одягу на тілі або використання одягу, який максимально приховує тіло; інші прояви.

4. До булінгу (цькування), який вчиняється стосовно неповнолітньої чи малолітньої особи та/або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу в закладі освіти, слід відносити випадки, які відбуваються безпосередньо в приміщенні закладу освіти та прилеглих територіях (включно з навчальними приміщеннями, приміщеннями для занять спортом, проведення заходів, коридорами, роздягальнями, туалетними та душовими кімнатами, їдальнею тощо) та/або за його межами, в тому числі із застосуванням засобів електронної комунікації

III. Порядок реагування закладу освіти на випадки булінгу (цькування)

1. Підставою для реагування в закладі освіти на випадки булінгу (цькування) є заява або повідомлення, про випадок та/або підозру його вчинення стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та/або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, отриманої суб'єктами реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти. Повідомлення можуть бути в усній та/або письмовій формі, в тому числі із застосуванням засобів електронної комунікації (телефон, соціальні мережі, електронна пошта, електронні месенджери, офіційні веб ресурси та ін.).

2. Повідомляти про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти може будь-яка особа, учасником або стороною якого вона стала або яка підозрює про його вчинення стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та/або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, або про який отримала достовірну інформацію. Повідомлення про булінг можуть подаватися до будь-якого суб'єкта реагування або підозру про його вчинення випадки булінгу (цькування)

3. Повнолітні учасники освітнього процесу зобов'язані вжити заходів невідкладного реагування у разі звернення дитини та/або якщо вони стали свідками булінгу (цькування) (оцінити рівень небезпеки життю та здоров'ю сторін булінгу (цькування), негайно втрутитись із метою припинення небезпечного впливу, надати (за потреби) невідкладну медичну та психологічну допомогу, звернутись до органів охорони здоров'я для надання медичної допомоги тощо).

4. Керівник закладу освіти: призначає уповноважену особу за реалізацію норм законодавства у сфері запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти з числа своїх заступників; у разі отримання заяви про випадок

булінгу (цькування) не пізніше однієї доби повідомляє територіальний орган (підрозділ) Національної поліції України про звернення, одного з батьків або законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи; для невідкладного надання психологічної допомоги (за потреби) інформує територіальний орган (підрозділ) служби у справах дітей та/або центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; для організації надання медичної допомоги постраждалій особі (за потреби) викликає бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги; визначає наказом склад комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) з метою проведення розслідування; у випадку тимчасової відсутності уповноваженої особи визначає цим наказом особу зі складу комісії, відповідальну за підготовку матеріалів для засідання (шляхом опитування учасників випадку, з'ясування наявності фото та відеофіксацій, психологічної характеристики сторін тощо); інформує особу, яка звернулась із заявою, про подальший порядок її розгляду; скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) не пізніше, ніж три робочі дні з дня надходження заяви про випадок або підозру з метою планування та застосування необхідних заходів реагування.

IV. Діяльність комісії закладу освіти з розгляду випадків булінгу (цькування)

1. Комісія з розгляду випадків булінгу (цькування) є колегіальним органом закладу освіти, яка скликається в кожному окремому випадку надходження заяв про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти не пізніше ніж три робочі дні з дня надходження заяви або повідомлення.

2. До складу комісії входять уповноважена особа та інші заінтересовані особи (педагогічні та інші особи) за рішенням керівника закладу освіти. До участі в засіданні комісії також можуть бути залучені сторони булінгу (цькування) (за потреби), один з батьків або законних представників малолітнього або неповнолітнього кривдника та потерпілого, представники інших суб'єктів реагування на випадки боулінгу (цькування) в закладі освіти та інших заінтересованих сторін.

3. Комісія на своїх засіданнях розробляє пропозиції та рекомендації з питань, що належать до її компетенції.

4. За підсумками роботи комісії складається протокол.

5. За виконання та моніторинг запланованих заходів відновлення та нормалізації психологічного клімату в закладі освіти та визначених рекомендацій для учасників булінгу (цькування) згідно з протоколом засідання комісії відповідає уповноважена особа або особа, яка її замінює у разі відсутності відповідно до наказу про склад комісії. Щодо з'ясування обставин на підставі заяви про булінг (цькування); визначення сторін булінгу (цькування), можливих причин та необхідних заходів для їх усунення; планування заходів стабілізації психологічного клімату у колективі, формування емпатії між сторонами булінгу (цькування) та надання соціальних та психолого-педагогічних послуг сторонам булінгу (цькування), в тому числі із залученням необхідних фахівців із надання правової, соціальної та іншої допомоги тощо; формування рекомендацій для педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників закладу освіти щодо доцільних методів навчання та організації роботи з малолітніми чи неповнолітніми сторонами булінгу (цькування) та

їхніми батьками або законними представниками; формування рекомендацій для батьків або законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування).

V. Порядок застосування заходів виховного впливу в закладі освіти

1. Заходи виховного впливу застосовуються для відновлення та нормалізації відносин між учасниками освітнього процесу після випадку булінгу (цькування) з метою створення та сприятливого для навчання та роботи освітнього середовища.

2. Заходи виховного впливу застосовуються у разі наявності факту булінгу (цькування) в закладі освіти по відношенню до кривдника, потерпілого та свідків.

3. Заходи виховного впливу мають забезпечити дотримання прав та інтересів сторін булінгу (цькування), необхідне виховання та освіти, соціальну та психолого-педагогічну допомогу.

4. Заходи виховного впливу реалізуються педагогічними працівниками закладу освіти із залученням необхідних фахівців із надання правової, психологічної, соціальної та іншої допомоги, в тому числі територіальних органів (підрозділів) служб у справах дітей та центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді тощо.

5. Необхідні заходи виховного впливу визначає та планує комісія з розгляду випадків булінгу (цькування) в закладі освіти.

6. Засновник закладу освіти вживає необхідних заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг (цькування), стали його свідками або постраждали від булінгу, в тому числі залучення (за потреби) необхідних фахівців із надання правової, психологічної, соціальної та іншої допомоги тощо.

6. До повноважень комісії належать: розгляд та аналіз матеріалів за результатами проведеного розслідування

7. Керівник закладу освіти забезпечує виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування).

8. Педагогічні працівники, які забезпечують освітній процес для класу, в якій зафіксовано випадок булінгу (цькування): виконують рекомендації комісія з розгляду випадків булінгу (цькування) в закладі освіти щодо доцільних методів навчання та організації роботи з неповнолітніми або малолітніми сторонами булінгу (цькування) та їхніми батьками або законними представниками; забезпечують інтеграцію антибулінгового компонента в освітній процес, який визначається правилами поведінки учасників освітнього процесу в закладі освіти, статутом закладу освіти, законодавством; виробляють спільно з здобувачами освіти правила взаємодії класу під час освітнього процесу.